

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

บทบาทของนักเรียน นิสิต นักศึกษาไทยในสังคมปัจจุบันกำลังเป็นที่ถกเถียงและวิพากษ์วิจารณ์กันว่า ควรจะมีขอบเขตเฉพาะด้านการเรียนอย่างเดียว หรือว่าควรจะได้มีการเข้าร่วมแก้ปัญหาสังคมด้วย จะเห็นได้ว่าหลังเหตุการณ์วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ เป็นต้นมา เยาวชนไทยต่างพากันตื่นตัวและให้ความสนใจกับปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมของตนอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความยากจน ปัญหาชาวนา ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ ปัญหาการจราจร ตลอดจนปัญหาต่างๆทางการเมือง และยิ่งพยายามที่จะมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา แต่เนื่องจากปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นซับซ้อนและยุ่งยากเกินกว่าความรู้และความสามารถและประสบการณ์ของเยาวชนที่จะทำการแก้ไข จึงกลายเป็นว่าเยาวชนเหล่านี้กลับเป็นผู้ทำให้เกิดปัญหาความยุ่งยากแก่สังคมมากขึ้นอีก เนื่องจากความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ความเข้าใจผิดขาดความเข้าใจถึงคนต่อของปัญหา ผลที่ตามมาก็คือ เกิดความขัดแย้งระหว่างเยาวชนกับสังคม ความไม่เข้าใจกันและความขัดแย้งนี้ก่อให้เกิดมีปฏิวัติต่อต้านอย่างรุนแรงจนเป็นที่น่าวิตกอย่างยิ่ง เช่น การเรียกร้องสิทธิ การประท้วงการบริหารงานต่างๆในโรงเรียนหรือในสังคมเป็นต้น ซึ่งแต่เดิมบทบาทนักเรียนไม่ค่อยมีคนสนใจ จนเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตยแล้วนั้น บทบาทนักเรียนนักศึกษาเริ่มมีความสำคัญและมีบทบาทเป็นที่ยอมรับของประชาชน เช่น ได้ร่วมกับประชาชนประท้วงการขึ้นค่ารถเมล์ มีการรวมตัวกันเป็นศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยและมีการเคลื่อนไหวทางการเมือง เข้าร่วมกับประชาชนคัดค้านจักรวรรดินิยมญี่ปุ่นและอเมริกา คัดค้านอำนาจรัฐฟาสซิสต์ จนเกิดเหตุการณ์วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ขึ้น^๑ แต่ในปัจจุบันนี้มีนักเรียน นิสิต นักศึกษาบางพวก ทำให้ประชาชนผิดหวังในการ

^๑ อนุมล รัตนาคินทร์, "บทบาทนักศึกษาในรอบปี," นิสิตนักศึกษา, ปีที่ ๔, ฉบับที่ ๔ (ธันวาคม, ๒๕๑๔), หน้า ๓-๖.

แสดงบทบาทของตน เช่น การใช้กำลังทำลายล้างกันเพียงเพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิและผลประโยชน์ของกลุ่มคนเท่านั้น โดยไม่มองถึงผลประโยชน์หรือภัยของส่วนรวมที่จะตามมา และที่น่าวิตกอย่างยิ่งก็คือเขาวงกตเหล่านี้อาจตกเป็นเครื่องมือของกลุ่มบุคคลที่มุ่งแสวงหาผลประโยชน์จากสังคม หรือจากกลุ่มบุคคลที่ประสงค์จะบ่อนทำลายประเทศไทยชาติ ซึ่งอาจทำให้เกิดความวุ่นวายและสร้างปัญหาให้กับสังคมและประเทศไทยของเราได้

เป็นที่น่าสังเกตว่าในปัจจุบันมีการเรียกร้องเกี่ยวกับประชาธิปไตยในประเทศต่างๆ อยู่ทั่วไป ไม่ว่าประเทศที่เรียกร้องนั้นจะเป็นประเทศที่มีการปกครองแบบประชาธิปไตยหรือไม่ กล่าวคือ ถ้าในประเทศที่ผู้บริหารหรืออยู่ปกครองประเทศใช้อำนาจการปกครองที่ถือกันว่าไม่ถูกต้องตามหลักประชาธิปไตยแล้ว ประชาชนในประเทศนั้นก็จะมี การเรียกร้องให้ใช้วิธีการปกครองประเทศให้เป็นประชาธิปไตย เช่น ในประเทศเกาหลีใต้, ประเทศปากีสถาน, ฟิลิปปินส์ หรือประเทศไทยก็เช่นเดียวกัน และแม้ว่าประเทศนั้นจะมีการปกครองที่เป็นประชาธิปไตยแล้ว แต่วิถีชีวิตและการตัดสินใจในเรื่องสำคัญของสังคมยังอยู่ภายใต้การบงการหรือการครอบงำของคนกลุ่มน้อยในสังคมซึ่งเป็นผู้มีอิทธิพลมาก แทนที่จะอยู่ภายใต้การควบคุมของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศนั้นจริงๆ ก็จะมีการเรียกร้องที่จะทำให้สังคมของตนเป็นประชาธิปไตยดังเช่นที่ปรากฏอยู่ในอเมริกา ๒

มีคนอยู่ไม่น้อยที่คิดว่าการมีรัฐธรรมนูญคือประชาธิปไตย หรือคิดว่าการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรคือประชาธิปไตย หรือการมีอิสระเสรีภาพเต็มที่จะทำอะไรก็ได้คือการปกครองในระบบประชาธิปไตย ความจริงแล้วการมีรัฐธรรมนูญ มีการเลือกตั้ง มีอิสระเสรีภาพยังไม่แน่ว่าประเทศนั้นจะมีการปกครองแบบประชาธิปไตยหรือไม่ เพราะประชาธิปไตยนั้นหมายถึง การปกครองซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อประชาชนส่วนใหญ่ คือเป็นการปกครองเพื่อให้นักจำนวนมากที่สุดได้รับความสุขในชีวิตมากที่สุด ๓ ฉะนั้น การมีรัฐธรรมนูญ มีการเลือกตั้ง การมีอิสระเสรีภาพ จึงเป็นเพียงวิธีการที่จะไปสู่การปกครองแบบประชาธิปไตยเท่านั้น

๒ กระทบด ทองธรรมชาติ(รวบรวม), การเมืองและการปกครอง, (พระนคร: โรงพิมพ์สมาคมนักสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๑๓), หน้า๗๕-๗๖.

๓ ศูนย์ส่งเสริมการเผยแพร่ประชาธิปไตย, เราจะช่วยกันสร้างและรักษาประชาธิปไตยไว้อย่างไร, (กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายวิชาการศูนย์ส่งเสริมการเผยแพร่ประชาธิปไตย

การที่ประเทศไทยมีการปกครองแบบประชาธิปไตย ประชาชนจะต้องพยายามเรียนรู้ถึงสิทธิและหน้าที่ของตนเอง เพื่อจะได้รู้ว่าตนมีสิทธิและหน้าที่ รวมทั้งความรับผิดชอบของตนเอง ต่อครอบครัว ต่อสังคมและต่อประเทศชาติอย่างไร และต้องเรียนรู้และรับรู้ถึงสิทธิและเสรีภาพของคนอื่นด้วย เพื่อให้รู้ว่าสมาชิกแต่ละคนในสังคมมีหน้าที่ที่ต่างกัน แต่มีจุดมุ่งหมายร่วมกันอยู่ที่ความเจริญรุ่งเรืองของประเทศชาติ และความสุขสบายของคนทั้งประเทศ

จะเห็นได้ว่า ประเทศไทยประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับมานานพอสมควร เพราะถือว่าการศึกษาคือเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญซึ่งจะส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับการปกครอง การเมือง และความเป็นประชาธิปไตยได้ดี แต่เหตุโดยนอกลซึ่งได้รับการศึกษา จึงเพิ่งแสดงออกผนวกรวมกันมากในขณะนี้ และในการแสดงบทบาทออกมานั้น มีอยู่หลายกรณีที่ไม่เป็นการถูกต้องตามระบอบประชาธิปไตย ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าการเรียนรู้ -- เกี่ยวกับการเมืองการปกครอง สิทธิเสรีภาพในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนในโรงเรียน ซึ่งน่าจะเป็นพื้นฐานส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยได้เพียงพอ และสามารถแสดงออกได้ถูกต้องเหมาะสม เพราะโรงเรียนเป็นสถาบันสำคัญซึ่งทำหน้าที่อบรมเรื่องนี้ไค่มากรกว่าสถาบันอื่น จึงเป็นเรื่องน่าคิดว่า นักเรียนได้เข้าใจเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยและเข้าใจบทบาทของตนเองตามระบอบประชาธิปไตยและปฏิบัติตนในฐานะพลเมืองดีของประเทศได้ถูกต้องมากน้อยเพียงใด

เซอร์วูด (Sherwood) ^๔ กล่าวถึงลักษณะของพลเมืองดีพอสรุปได้ว่า การเป็นพลเมืองดีนั้น จะต้องเป็นสมาชิกที่ดีตั้งแต่ในครอบครัว คือ ต้องมีความเคารพนับถือเชื่อฟังซึ่งกันและกัน มีความเมตตากรุณา ต้องทำงานในส่วนที่เป็นหน้าที่ของตนให้ดี ไม่ฉ้อฉลประทุกันพรง และต้องเป็นที่พึ่งพาอาศัยของผู้อื่นได้ และในอีกตอนหนึ่งนำมาพิจารณาสรุป

^๔ Henry Noble Sherwood, Citizenship (Indianapolis ; Bobbs-Merrill, 1947), pp. 24-28.

ไควว่า พลเมืองดีจะต้องเป็นสมาชิกที่ดีในโรงเรียนคือต้องมีความตั้งใจเรียนอย่างสม่ำเสมอ มีความซื่อสัตย์ ยอมรับในสิทธิของผู้อื่น และต้องเชื่อฟังผู้มีอำนาจ (Authority) ต้องมีความรับผิดชอบในทรัพย์สินของโรงเรียนและต้องรวมในกิจกรรมนอกห้องเรียนด้วย นอกจากนี้ต้องเป็นพลเมืองดีในชุมชน คือ ต้องรู้จักใช้สิทธิออกเสียงอย่างระมัดระวัง ต้องเชื่อฟังกฎหมาย ต้องคำนึงถึงชุมชนมากกว่าตนเอง

เนื่องจากการศึกษาและสังคมมีความสัมพันธ์กันเสมอ เมื่อใดมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ความมุ่งหมายของการศึกษาก็เปลี่ยนไปด้วย เพื่อสนองความต้องการ ของสังคม นั้นเอง และเป็นที่น่าทราบดีว่าในสังคมปัจจุบัน เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งมีผลสะท้อนให้ เกิดการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ ขึ้นในวงการ ศึกษาทั่วไป การเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาที่เกิดขึ้นนี้ด้วยความพยายามที่จะจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการ ของสังคม ผู้เรียน และให้เป็นประโยชน์มากที่สุด เรื่องนี้รัฐบาล ใคพยายามที่จะให้พลเมืองทุกคนเป็นพลเมืองดีของประเทศ ดังเช่น การจัดให้มีกิจกรรมการ เข้าวัดประชาชน มีโครงการ เร่งรัดพัฒนาชนบท เป็นต้น โดยเฉพาะในด้านการ ศึกษา รัฐบาลพยายามปรับปรุงการศึกษาให้ดีขึ้น ตามแผนการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช ๒๕๐๓ รัฐบาลกำหนดความมุ่งหมายไว้ขอ หนึ่งว่า " รัฐบาลมีความมุ่งหมายให้พลเมืองทุกคนได้รับการ ศึกษาตามควรแก่เอกัตภาพเพื่อให้ เป็นพลเมืองดี มีศีลธรรม มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย มีความรู้ความสามารถที่จะประกอบอาชีพและทำคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติ " ๖

๖ มัธยมศึกษาเป็นระดับการศึกษาที่สำคัญที่สุด เพราะบุคคลที่มีความรู้ความสามารถที่จะประกอบอาชีพได้ตรงตามความต้องการ ของประเทศชาติ จะต้องผ่านการ ศึกษาชั้นมัธยมศึกษา นี้เสียก่อน บุคคลที่ได้รับการศึกษาระดับนี้เป็นอย่างดีจะมีพื้นฐานความรู้ เพียงพอที่จะประกอบ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๕ Ibid; pp. 63-69

๖ กระทรวงศึกษาธิการ, "แผนการศึกษาแห่งชาติ, " เอกสารการ ศึกษา, ฉบับที่ ๖, (กองเผยแพร่ การศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๐๔), หน้า ๓.

อาชีพเป็นแรงงานระดับกลางได้อย่างมีประสิทธิภาพ หรือศึกษาต่อเพื่อเป็นแรงงานระดับสูงต่อไป และบุคคลเหล่านี้จะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าไปได้อย่างรวดเร็ว ดังนั้นทุกประเทศจึงคำนึงถึงความจำเป็นและความสำคัญของการศึกษาที่ให้แก่พลเมืองทุกคน เพื่อจะได้ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติได้อย่างเหมาะสม

วิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาหนึ่งในหลักสูตรมัธยมศึกษาซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเน้นถึงการฝึกให้เด็กเติบโตเป็นพลเมืองดี มีความรู้มีความคิด รู้จักใช้เหตุผลไตร่ตรองและตัดสินใจด้วยตนเอง รู้จักหน้าที่ของตนที่มีต่อครอบครัวต่อประเทศชาติ และเป็นสมาชิกที่ดีในสังคมประชาธิปไตย รู้จักใช้สิทธิของตนในทางที่ถูกต้องเหมาะสม รู้จักใช้ธรรมชาติให้เป็นประโยชน์ ส่งเสริมให้เกิดความรักชาติและบูรณคณาของชาติ ส่งเสริมความสัมพันธ์และไม่ตรีจิตรระหว่างประเทศ เอ็ดเวิร์ด ครูก (Edward A. Krug) "กล่าวว่า วิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาที่มีความสำคัญที่สุด เพราะวัตถุประสงค์ของวิชานี้ คือการอบรมให้เด็กเป็นพลเมืองดี มีทักษะในการคิด รู้จักทำงานเป็นหมู่ รู้จักตัดสินใจให้ถูกต้อง ดังนั้นวิชาสังคมศึกษาจึงมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตประจำวันของนักเรียนเป็นอย่างมาก

ในเมืองไทยได้วางจุดมุ่งหมายของการศึกษาของวิชาสังคมศึกษาไว้ตั้งแต่ปี ๒๕๐๐ และยังมีได้มีการทบทวนปรับปรุงจุดมุ่งหมายกันใหม่ให้เหมาะสม แม้เหตุการณ์จะเปลี่ยนแปลงจากเดิมมากมาย จากรายงานคณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อการปฏิรูปการศึกษา "ได้เสนอการศึกษาที่พึงประสงค์ว่าจะต้องเสริมสร้างความรู้ ความคิด ทักษะ และทัศนคติให้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

7 Edward A. Krug, The Secondary School Curriculum, (New York, Harper and Brother, 1960), p. 300

๔สมาคมผู้บริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย, การปฏิรูปการศึกษา, รายงานคณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อการปฏิรูปการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : สมาคมผู้บริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย, ๒๕๑๘), หน้า ๒๑.

คนไทยรู้จักตนเอง รู้จักชีวิต เข้าใจสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ตนมีส่วนร่วมอยู่ด้วย แลวนำ
ความรู้ความเข้าใจมาไขแก้ปัญหาลงและเสริมสร้างชีวิตและสังคมให้ดีขึ้นอย่างกลมกลืนกับ
ธรรมชาติ

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีการปกครองในระบบประชาธิปไตย การสอนสังคมศึกษาจำเป็นต้องเน้นทักษะในการปฏิบัติตามหลักและวิธีการของ
ประชาธิปไตย การสอนต้องใหญ่และเข้าใจใช้สิทธิและเสรีภาพในขอบเขตของกฎหมาย
ใหญ่เจ้าหน้าที่และความรับผิดชอบของตน ต้นตัวในปัญหาสังคมและรู้จักช่วยแก้ปัญหาสังคม
ให้ดีขึ้น คือรู้จักบทบาทของตนเอง ซึ่งระบบการศึกษาจะต้องปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตย
โดยขั้นพื้นฐานที่ถูกต้อง เพื่อให้เกิดความสำนึกร่วมกันในเรื่อง สิทธิ เสรีภาพ และเกิด
ความเข้าใจในเรื่องหน้าที่และความรับผิดชอบของการเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ของ
สังคม และของประเทศชาติด้วย เพราะระบบการศึกษาเท่านั้นที่จะช่วยพัฒนาคนได้ และ
การศึกษาในเรื่องบทบาทและสถานภาพก็จัดเป็นส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญไม่น้อย เพราะการ
อยู่ร่วมกันในสังคมต้องมีการจัดระเบียบและวางแผนพฤติกรรมใหม่บุคคลปฏิบัติตาม ทั้งนี้
เพราะมนุษย์แต่ละคนมีความต้องการของตนเอง ซึ่งถ้าปล่อยให้ไปไปตามความต้องการ
โดยไม่มี การควบคุมแล้ว ย่อมเกิดอันตรายต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมขึ้นได้

การศึกษาในค่านิยมบรรทัดฐานและสถาบัน เป็นการวางหลักเกณฑ์ควบคุมความ
ประพฤติของสมาชิกให้สอดคล้องต่อกัน และทำให้สังคมดำเนินธุรกิจต่างๆไปได้ บรรทัด
ฐานเหล่านี้ คิงส์เลย์ (Kingsley) กล่าวไว้บางครั้งอาจอยู่ในรูปของสมัชชา
สภาประชา ชนบวรธรรมนิยมประเพณี จารีต กฎหมาย และมารยาทของสังคม รวมทั้งความ
เชื่อทางศาสนาและระบบค่านิยมด้วย บรรทัดฐานเหล่านี้โดยส่วนใหญ่แล้วจะมีอิทธิพลเหนือ
บุคลิกภาพนิสัยใจคอ ความรู้สึกนึกคิด และวิถีการดำเนินชีวิตของบุคคล โดยการอบรม
สั่งสอนและการให้รางวัลแก่ผู้ทำตาม และลงโทษคนที่ฝ่าฝืน

๔ Davis Kingsley, "Social Norms, " Human Society , (New
York; The Macmillan Company, Copyright, 1968-9), p. 57

พาร์สัน (Parsons) ^{๑๐} พูดถึงระบบบรรทัดฐานโดยใช้คำว่า ระบบการกระทำ ระบบดังกล่าวนี้มาจากความคิดเรื่องความคาดหวังและทฤษฎีของการกระทำ โดยเฉพาะการกระทำที่ผู้กระทำมุ่งไปสู่จุดหมายปลายทาง

การกระทำหรือการแสดงออกของบุคคลขึ้นอยู่กับความรู้ความเข้าใจในบทบาทของแต่ละคน คำว่า "บทบาท" มีผู้ให้ความหมายไว้มากมาย เช่น ทองคุณ หงส์พันธุ์ ^{๑๑} ให้ความหมายไว้ว่า "บทบาทหมายถึงกิจกรรมที่เกี่ยวกับกรใช้อำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบที่เกี่ยวกับงานโดยตรง และงานพิเศษที่ควรจะต้องกระทำ" ส่วน แม็ค โดแนล (MacDonald) ^{๑๒} ได้กล่าวถึงความหมายของบทบาทในลักษณะของการกระทำซึ่งเป็นพฤติกรรมทางสังคม โดยกล่าวว่า "บทบาทหมายถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับพฤติกรรมอันคาดหวังโดยสมาชิกของสังคมที่มีต่อบุคคลนั้น" และในหนังสือเล่มเดียวกันนี้ เลวินสัน (Levinson) ^{๑๓} ได้สรุปความหมายของบทบาทไว้ ๓ ประการคือ

10 T. Parsons, Essay in Sociological Theory, (Glencoe, Free Press, 1949), p. 120

^{๑๑}ทองคุณ หงส์พันธุ์, "บทบาทของหัวหน้าฝ่ายปกครองและสวัสดิการของสถาบันฝึกหัดครู" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๓) (อัครสำเนา) หน้า ๘.

12 Richard R. MacDonald and James K. Schellenberg. ed; Selected Readings and Projects in Social Psychology, (New York; Random Eouse Inc. 1971), p. 10

13 Ibid; p. 11.

๑. บทบาทหมายถึงปทัศฐาน (Norms) ความมุ่งหวัง (Expectations) ขอบห้าม (Taboos) ความรับผิดชอบ (Responsibilities) และอื่นๆที่มีลักษณะในทำนองเดียวกัน ซึ่งผูกพันอยู่กับตำแหน่งทางสังคมที่กำหนดให้บทบาทตามความหมายนี้ - คำนี้ถึงตัวบุคคลน้อยนอยที่สุด แต่มุ่งที่จะชี้ไปถึงหน้าที่อันควรกระทำ

๒. บทบาทหมายถึง ความคิดเห็นของบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งเองที่จะคิดและทำเมื่อดำรงตำแหน่งนั้นๆ

๓. บทบาทหมายถึง การกระทำของบุคคลแต่ละคนที่จะกระทำโดยให้สัมพันธ์กับโครงสร้างของสังคม หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ แนวทางอันบุคคลพึงกระทำเมื่อตนดำรงตำแหน่งนั้นๆ

✓ เครช (Krech) ครัชฟีลด์ (Crutch field) และบัลลัคเช (Ballachey) กล่าวถึงบทบาทโดยได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า บทบาทเป็นแบบแผนของความต้องการ เป้าหมาย ความเชื่อ ความรู้สึก ทัศนคติ ค่านิยม และการกระทำที่สมาชิกของชุมชนคาดหวังว่าควรจะเป็นไปตามลักษณะชนิดของตำแหน่งที่มีอยู่

บทบาทบางครั้งหมายถึง สิ่งที่คนทั่วไปในสังคม คาดหวังที่จะให้บุคคลปฏิบัติ หรือ เป็นสิ่งที่บุคคลในสถานภาพนั้นๆพึงกระทำ เป็นความคาดหวังของกลุ่มชนที่มีต่อฐานะนั้นๆ เมื่อสังคมกำหนดอำนาจ สิทธิ และความรับผิดชอบจะมีขึ้นให้เหมาะสมแก่สถานภาพนั้นๆจริงๆ บทบาทบางครั้งเรียกว่า บทบาททางสังคม คือแบบของพฤติกรรม ที่ติดต่อกับตำแหน่งทางสังคม ๑๕ เช่นความเป็นพ่อ ครู คนใจ บทบาทส่วนมากจะกำหนดสิทธิและหน้าที่ไว้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๑๔ Dabid Krech, Richard S. Crutch field and Egerton L.

Ballechey, Individual in Society, (New York;: Me Graw-Hill Company 1962), p.338

Broms and Selznik, Sociology, (New York; Harper and Row, 1969), p.16.

เฉพาะตำแหน่งทางสังคมที่ดำรงอยู่ เช่น บุคคลจะรูวาทที่ เขาเป็นพ่อหรือเป็นครูควร
ทำอะไร เขาจะใคร่อำนาจ ใคร่ความเคารพเชื่อฟังจากใคร เป็นต้น

บางครั้งเมื่อบุคคลเกิดความยุ่งยากที่จะแสดงบทบาทตามสถานภาพของตน เนื่อง
จากมีความขัดแย้งในบทบาทเกิดขึ้น เช่น ชายที่มีลักษณะท่าทางเหมือนผู้หญิง แต่มีบทบาท
เป็นครูประจำชั้น เป็นต้น ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนี้อาจทำให้การแสดงออกในหน้าที่ของตน
ไม่เหมาะสมก็ได้

✓ จากบทบาทของนักเรียน นิสิต นักศึกษาในสังคมปัจจุบันซึ่งมีความขัดแย้งกันอยู่
และเป็นที่ยกเถียงกันว่าควรจะมีขอบเขตเฉพาะด้านการเรียนเพียงอย่างเดียว หรือควร
เข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของสังคมด้วย ผู้วิจัยเห็นว่า เรื่องบทบาทนี้ นักเรียน
บางกลุ่มยังเข้าใจไม่ถูกต้อง ทำให้มีการแสดงออกในบทบาทที่ไม่เหมาะสม จากปัญหา
เรื่องความไม่เข้าใจในเรื่องสิทธิเสรีภาพ รวมทั้งการไม่รู้จักหน้าที่ซึ่งเป็นบทบาทของแต่ละ
บุคคล ซึ่งเป็นปัญหาพฤติกรรมของวัยรุ่นอยู่ในขณะนี้ และสถาบันที่จะช่วยพัฒนาความ
สำนึกเรื่องบทบาทให้แก่เยาวชนก็มีหลายสถาบัน เริ่มตั้งแต่สถาบันครอบครัวซึ่งจะอบรม
ใหญ่บทบาทของสมาชิกที่ดีของครอบครัว และสถาบันการศึกษาซึ่งมีหน้าที่โดยตรงในการ
อบรมให้เรียนรู้อะเบียบของสังคม (Socialization) ซึ่งทางโรงเรียนสามารถทำ
ได้หลายรูปแบบ เช่น การสอนที่เปิดโอกาสให้ซักถามทั้งที่เป็นเชิงสนับสนุนและคัดค้าน
จะเป็นการส่งเสริมบุคลิกภาพของเด็กโดยตรง ให้เป็นคนกล้าแสดงเหตุผล กล้าแสดงความคิด
เห็น เป็นต้น หรือเกี่ยวกับการมีตำแหน่งหัวหน้าชั้น รองหัวหน้าชั้น มีสถานนักเรียนเป็นต้น
แทนที่ครูจะตั้งเอง ก็ให้นักเรียนใคร่จักใช้สิทธิในการเลือกตั้ง รู้จักหน้าที่ของนักเรียนใน-
โรงเรียน ในชุมชน เป็นต้น สิ่งต่างๆเหล่านี้ล้วนแต่สามารถทำให้เกิดขึ้นอย่างดีในโรงเรียน
ได้ ซึ่งจะเป็นการช่วยปลูกฝัง อบรมให้นักเรียนมีความรู้และรู้จักรับผิดชอบ มีความสำนึก
ที่ถูกต้องตามค่านิยมของประชาธิปไตย การอบรมให้เกิดความรู้ความเข้าใจดังกล่าวนี้นี้เป็น
การสอนโดยตรงในหมวดสังคมศึกษา โดยเฉพาะวิชาหน้าที่พลเมือง และการสอดแทรก
เชิงปฏิบัติในหมวดวิชาอื่นๆ และการปฏิบัติจริงในกิจกรรมเสริมหลักสูตรต่างๆ การที่-
นักเรียน นิสิต นักศึกษาแสดงพฤติกรรมทางการ เมืองและสังคมในระบบประชาธิปไตย
ทั้งที่ถูกต้องและไม่ถูกต้อง และเป็นที่ยอมรับพิจารณาด้วยกัน น่าจะเป็นผลสืบเนื่องมาจาก

ความรู้ความเข้าใจของเขาเกี่ยวกับบทบาทของคนในระบบประชาธิปไตย ผู้วิจัยจึงมีความสนใจเรื่องบทบาทในระบบประชาธิปไตยของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น และต้องการศึกษาความรู้และความเข้าใจของนักเรียนในเรื่องนี้ รวมทั้งการปฏิบัติจริงของนักเรียนในระบบประชาธิปไตยด้วย ✓

~~ความมุ่งหมายทั่วไป ✓~~

~~การวิจัยนี้ ต้องการศึกษาคำรู้ และความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทในระบบประชาธิปไตยของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น~~

2. ~~วัตถุประสงค์ของการวิจัย~~
ความมุ่งหมายเฉพาะ

✓ ๑. เพื่อศึกษาคำรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทในระบบประชาธิปไตยของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น

✓ ๒. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทในระบบประชาธิปไตย ระหว่างนักเรียนชายกับนักเรียนหญิง และระหว่างนักเรียนในโรงเรียนรัฐบาลกับนักเรียนในโรงเรียนราษฎร์

✗ ๓. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการปฏิบัติจริงในระบบประชาธิปไตย ระหว่างนักเรียนชายกับนักเรียนหญิง และระหว่างนักเรียนในโรงเรียนรัฐบาลกับนักเรียนในโรงเรียนราษฎร์

๔. เพื่อหาข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการเรียนการสอนเกี่ยวกับบทบาทในระบบประชาธิปไตย

สมมุติฐานในการวิจัย

- ๑. นักเรียนหญิงและนักเรียนชายมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทในระบบประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน
- ๒. นักเรียนในโรงเรียนรัฐบาลและนักเรียนในโรงเรียนราษฎร์มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทในระบบประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน
- ๓. การปฏิบัติจริงของนักเรียนในระบบประชาธิปไตย ระหว่างนักเรียนหญิงกับนักเรียนชายไม่แตกต่างกัน
- ๔. การปฏิบัติจริงของนักเรียนในระบบประชาธิปไตยระหว่างนักเรียนในโรงเรียนรัฐบาลกับนักเรียนในโรงเรียนราษฎร์ไม่แตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้มีขอบเขตดังนี้

- ๑. ตัวอย่าง ประชากรที่นำมาวิจัยครั้งนี้คัดเลือกมาจากนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคปลาย ปีการศึกษา ๒๕๑๘ ของชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ทั้งในโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์ ในกรุงเทพมหานคร แบ่งออกเป็นนักเรียนชาย ๒๐๐ คน นักเรียนหญิง ๒๐๐ คน รวม ๔๐๐ คน
- ๒. การวิจัยนี้ไม่คำนึงถึงปัญหาหรือสาเหตุอื่น ๆ ที่ทำให้นักเรียนมีความแตกต่างกันในเรื่องบทบาท เว้นแต่ปัจจัยที่กล่าวไว้แล้วในความมุ่งหมายเฉพาะ
- ๓. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทในระบบประชาธิปไตยของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งเป็นคำถามแบบปรนัยเลือกตอบ (Multiple Choice) และแบบสอบถามการปฏิบัติจริงเกี่ยวกับบทบาทในระบบประชาธิปไตยของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งเป็นคำถามแบบประเมินค่า (Rating-Scale)

การวิจัยครั้งนี้อาจได้ผลไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร เนื่องจาก

๑. กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ไ้มีจำนวน ๕๐๐ คน ซึ่งเมื่อเทียบกับจำนวนนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นแล้ว จำนวนตัวอย่างประชากรดังกล่าวอาจไ้แทนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นทั้งหมดไม่ได้ อาจทำให้ผลการวิจัยคลาดเคลื่อนไปบ้าง

๒. ความคลาดเคลื่อนอาจเนื่องมาจากการไ้แบบสอบถามการปฏิบัติจริงในสังคมของนักเรียน ซึ่งนักเรียนอาจตอบไม่ตรงกับความเป็นจริงของตน เพราะจะคำนึงถึงผลได้ผลเสียจากการตอบก็ได้

๓. ผู้วิจัยให้คำตอบแต่ละข้อมีความสำคัญเท่ากัน ซึ่งคำตอบแต่ละข้ออาจมีความสำคัญคือความคิดเห็น เกี่ยวกับบทบาทของนักเรียนในระบบประชาธิปไตยไม่เท่ากัน

๔. ตัวแปรเกินบางตัว เช่น พื้นความรู้เดิม ระดับสติปัญญา ความสนใจ ซึ่งผู้วิจัยไม่สามารถควบคุมได้ อาจมีผลต่อความรู้และความเข้าใจของนักเรียนได้

ขอตกลงเบื้องต้น

๑. ผู้วิจัยถือว่านักเรียนที่เป็นตัวอย่างประชากรทุกคนไ้รับความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทในระบบประชาธิปไตยตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นเหมือนกัน

๒. ผู้วิจัยถือว่า แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ครอบคลุมเนื้อหาและสามารถไ้เป็นเครื่องมือวัดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทในระบบประชาธิปไตยตามวัตถุประสงค์ไ้จริง

๓. ผู้วิจัยถือว่า แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น สามารถไ้เป็นเครื่องมือวัดการปฏิบัติจริงในระบบประชาธิปไตยของนักเรียนไ้จริงและคำตอบเชื่อถือได้

ประโยชน์ที่ไ้จากการวิจัย

ผู้วิจัยคาดว่าประโยชน์ที่ไ้รับจากการวิจัยครั้งนี้ มีดังนี้

๑. ครูทั่วไปและครูที่สอนสังคมศึกษาจะใช้ประโยชน์จากการวิจัยในการปรับปรุงการเรียนการสอนเกี่ยวกับบทบาทในระบอบประชาธิปไตยได้
๒. สถาบันการศึกษาที่เกี่ยวข้องจะใช้ประโยชน์จากการวิจัยในการเตรียมครูที่จะออกไปสอนในเรื่องนี้ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น
๓. จะเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าต่อไป

คำจำกัดความ

บทบาท (role) หมายถึง การปฏิบัติตนตามสิทธิและหน้าที่ของนักเรียนที่มีอยู่ในระบอบประชาธิปไตย

นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น หมายถึง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ ปีการศึกษา ๒๕๑๕ จากโรงเรียนในกรุงเทพมหานคร ซึ่งถือว่าเป็นตัวแทนนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นทั้งหมด เพราะคาดว่า นักเรียนชั้นนี้ได้รับความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทมาพอสมควร

ประชาธิปไตย หมายถึง ระบอบการปกครองและวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยที่ดีว่า อำนาจอสูงสุดในการปกครองมาจากปวงชน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย